

OŚRODEK DOKUMENTACJI ZABYTEKÓW W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

ŚLĄSKIE

5744

1. Obiekt

48812 MAUZOLEUM DONNERSMARCKÓW

2. Czas powstania

1898 rok

3. Miejscowość

N A K Ł O

4. Adres

42-620 Nakło
ulica Główna 3

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo ~~katowickie~~ pow. TARNOWSKIE
gmina Świerklaniec GÓRY

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Nakło

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo katowickie
powiat Tarnowskie Góry

8. Właściciel i jego adres

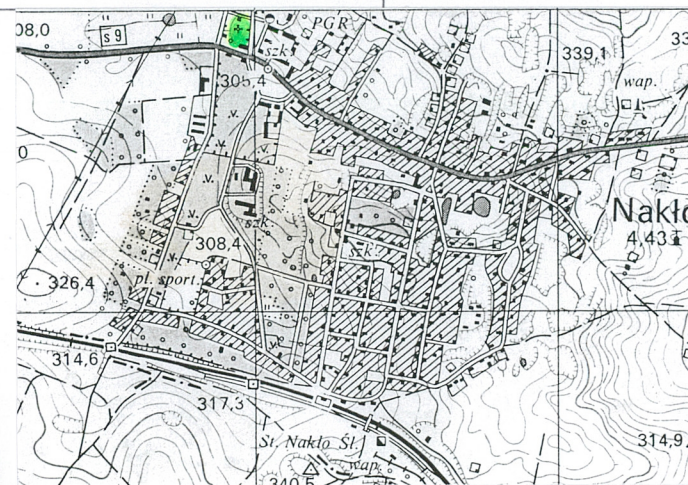
Rzymsko-Katolicka Parafia
po wezwaniu Najświętszego
Serca Pana Jezusa
ul. Główna 3, 42-620 Nakło
Diecezja Gliwicka

9. Użytkownik i jego adres

Rzymsko-Katolicka Parafia
pod wezwaniem Najświętszego
Serca Pana Jezusa
ul. Główna 3, 42-620 Nakło
Diecezja Gliwicka

10. Rejestr zabytków

Nr A/
data

1

1 - elewacja południowa

2 - orientacja (skala 1:25000)

3 - sytuacja (skala 1:1000)

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

- 1372 rok - wzmiankowana osada Nakło, jako własność Zbroslawa
- XVI wiek - wieś należy do Nakielskich, stanowiła ośrodek górnictwa rudy ołowianej
- 1671 rok Leo Ferdynand Henckel von Donnersmarck nabył dobra rycerskie Nakło, od tego czasu majątek należał do linii bytomsko-siemianowskiej (katolickiej) rodziny von Donnersmarcków
- lata 1892-1894 z inicjatywy hrabiego Łazarza Henckel von Donnersmarcka wybudowany został kościół w Nakle pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa, według projektu architekta Hugona Heera z Wiednia. Pierwszym proboszczem nowo utworzonej parafii został ksiądz Rudolf Anderko.
- 1898 rok - budowa mauzoleum rodowego rodziny Donnersmarcków przy kościele parafialnym

Mauzoleum wybudowane bez wyróżniających się cech stylowych.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja - mauzoleum usytuowane około 20 metrów na północ od kościoła parafialnego pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa w Nakle, w ramach działki kościelnej. Kościół położony przy głównej ulicy, w zachodniej części miejscowości, około 30 metrów na północny zachód od pałacu Donnersmaszków. Działka w kształcie trapezu, otoczona metalowym ogrodzeniem: na ceglanej podmurówce, z kutymi ozdobnymi przesłami, oddzielonymi ceglanymi słupkami. W narożniku północno-wschodnim działki współczesna, kamienna grota Matki Boskiej Fatimskiej; poza ogrodzeniem od strony południowej (przed kościołem) budynki: plebani, zabudowań gospodarczych oraz współczesna kaplica przedpogrzebowa. Wokół kościoła oraz poza ogrodzeniem od strony wschodniej, zachodniej i północnej wysoka zieleń.

Konstrukcja, materiał - budynek murowany z cegły maszynowej w układzie *główkowym*, klinkierowej, z zastosowaniem w detalu architektonicznym cegły profilowanej (obramienia otworów okiennych, portal, naroża), piaskowca (przyczółki, herb, gzymsy, sterczyny w formie krzyża) i tynku (cokół)

Strop - kopuła ośmiożebrowa z latarnią, sklepienie kolebkowe (ramiona krzyża)

Wieżba dachowa - drewniana, krokwiowa (?) - niedostępna

Pokrycie dachowe - blacha miedziana kładziona na rąbek oraz płyty z piaskowca (cztery aneksy, latarnia)

Posadzka - płyty terakotowe oraz cegła klinkierowa układana w jodełkę (krypta)

Schody - schody wewnętrzne - proste, jednobiegowe, kamienne (do krypty), dwubiegowe, rozdzielone, kamienne (do prezbiterium)

Drzwi - drzwi zewnętrzne - główne (*od południa*) - drewniane, dwuskrzydłowe, szklone, o konstrukcji ramowo-płycinowej, zamknięte półkoliście (dekoracja ośmiopłycinowa - sześć dolnych, prostokątnych płycin z klepkami, środkowe klepki ułożone ukośnie; dwie górne płyciny zamknięte odcinkiem łuku, przeszklone, wypełnione górnymi kulkami, z ozdobną, ręcznie kutą kratą), na zawiasach pasowych (zawiasy ozdobnie kute w spirale)

Okna - w formie okulusów, w stałych metalowych ramiakach, wypełnione od strony wschodniej, zachodniej i północnej od wnętrza współczesnymi geometrycznymi witrażami, od strony północnej od zewnątrz pierwotne przeszklenie ze szkła białego w ołowianych dwuteownikach w kształcie rautu. Wszystkie trzy okna ozdobione ręcznie kutą kratą metalową w formie koncentrycznych kół, spiętych promieniami

Rzut - mauzoleum z fasadą zwróconą ku południowi, na planie przenikającego się krzyża greckiego (o zryzolitowanych od północy, wschodu i zachodu ramionach) i krzyża świętego Andrzeja (aneksy)

Bryła - rozczłonkowana, jednokondygnacyjna, podpiwniczona. Najwyższa, oktogonálna część środkowa nakryta ośmiopłocinowym dachem z latarnią. Latarnia kamienna, przepruta otworami zamkniętymi półkoliście, nakryta baniastym hełmem z masywnym krzyżem o rozszerzonych ramionach. Cztery ramiona krzyża greckiego niższe, nakryte dachami siodłowymi o niewielkim spadku. Najniższe są cztery ustawione ukośnie aneksy, stanowiące ramiona krzyża świętego Andrzeja, nakryte kamiennymi, pięciospadkowymi dachami, z kalenicą dodatkowo nakrytą dachem cylindrycznym

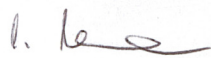
Elewacje - nietynkowane, o skromnej dekoracji, mocno rozczłonkowane. Każda z elewacji z mocno wysuniętymi ramionami, po bokach flankowanymi ustawionymi ukośnie aneksami. Podziały poziome w formie sfazowanego tynkowanego cokołu, gzymsu uskokowego z cegły oraz wieńczącego, profilowanego z piaskowca. Naroża ramion ścięte, opięte wałkami. Otwory okienne oraz portal ujęte w ceglane obramienia

14. Kubatura 350 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 65 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne kaplica grobowa	17. Użytkowanie obecne kaplica grobowa
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Fundamenty - zły, zawilgocenie, grzyb Ściany zewnętrzne - stan dobry, zabrudzenia elementów kamiennych Ściany wewnętrzne - stan zły, zawilgocenie, grzyb Sklepienie - stan dobry Pokrycie dachu - stan dobry Wyposażenie - stan średni Instalacje - stan średni	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <ul style="list-style-type: none"> • Częste wietrzenie kaplicy, dezynfekcja wnętrza, przebadanie źródeł zawilgocenia, założenie izolacji poziomej i ewentualnie pionowej, zdjęcie emulsyjnych warstw malarskich i malowanie farbami paroprzepuszczalnymi • Zalecane czyszczenie i konserwacja elementów kamiennych oraz przebadanie części cokołowej, w chwili obecnej wtórnie otynkowanej. 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numery i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst	mgr Irena Kontna	grudzień 1997 roku	l.
plany, rysunki	mgr inż. arch. Ewa Caban	grudzień 1997 roku	
zdjęcia, fotografie	mgr Irena Kontna	grudzień 1997 roku	l.
miejsca przechowywania negatywów Archiwum WKZ Katowice			

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego.

22. Bibliografia

- Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa w Nakle Śląskim 1894-1994, Opracowanie ks. H. Jezierski i D. Głazek. Folder wydany przez Parafię Najświętszego Serca Pana Jezusa, b.d.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

4 wkładki

1. <i>Miejscowość</i> N A K Ł O	2. <i>Obiekt</i> MAUZOLEUM DONNERSMARCKÓW	3. <i>Zawartość wkładki</i> Ciąg dalszy punktu 13 - opis obiektu
---	---	---

Ciąg dalszy punktu 13 - opis obiektu

Elewacja frontowa (południowa) - jednoosiowa, ze z mocno wysuniętą częścią środkową, zwieńczoną trójkątnym, przerwany przyczółkiem. Na osi arkadowy portal obramowujący wejście główne, rozglifiony, wykonany z profilowanych kształtek, a umieszczonych na bloku z piaskowca (na 1/5 wysokości drzwi). Portal poprzedzony dwoma nieregularnymi blokami z piaskowca, flankującymi wejście do mauzoleum. Ponad portalem w polu przerwanego przyczółka płycina z herbem rodowym Donnersmarcków. Na dwupolowej tarczy połowa gryfa w koronie (część górna) oraz trzy rozetki (część dolna). Powyżej hełm w typie turniejowego *żabiego pyska*. Całość ujęta wspólnym płaszczem, powyżej którego na osi (w arkadzie fryzu przyczółka) klejnot z gryfem w koronie. Poniżej płyciny z herbem mniejsza z datą 1898. W ramionach przyczółka arkadowy fryz z piaskowca.

Elewacje boczne (wschodnia i zachodnia) - analogiczne: jednoosiowe, z wysuniętą, lekko zryzalitowaną częścią środkową. Wysunięta część środkowa oraz ryzalit zwieńczone trójkątnymi, przerwany przyczółkami, na osi spiętym ozdobnym kluczem. Klucz w formie wstęgi ze spiralną tarczą. Rozetowe okno umieszczone w części zryzalitowanej, w obramieniu z profilowanej cegły, rozglifione jednostronnie, okratowane.

Elewacja tylna (północna) - jednoosiowa, z mocno wysuniętą częścią środkową ujętą w trójkątny, przerwany, profilowany przyczółek. W wysuniętej części rozetowe okno z kratą, o analogicznym obramieniu jak w elewacjach bocznych.

Wnętrze - centralne, nakryte ośmiożebrową kopułą z latarnią z czterema lokalnościami po bokach, stanowiącymi ramiona krzyża greckiego, na rzucie prostokąta; w lokalności od północy prezbiterium z mensą ołtarzową. Prezbiterium podniesione, z prowadzącymi do niego dwoma biegami rozdzielonych schodów. Schody ujęte ozdobnie kutą, metalową kratą, obramowującą również zejście do krypty. W lokalności od strony wejścia (od południa) schody do krypty. Zejście do krypty flankowane dwoma metalowymi, trójramiennymi kandelabrami. Ściany rozczłonkowane płytkami wnękami, zamkniętymi odcinkami łuku, umieszczonymi w dwóch poziomach. Lokalności otwarte do części centralnej półkolistymi arkadami. Żebra kopuły ceglane, wsparte na nadwieszonych wspornikach. W krypcie ozdobna, dwuskrzydłowa kratka, na ścianach cztery marmurowe tablice epitafijne oraz włącz w posadzce.

Instalacje - elektryczna

2

- 2 - kopuła z latarnią
- 3 - elewacja boczna
- 4 - elewacja tylna i boczna

1. Miejscowość
NAKŁO

2. Obiekt
MAUZOLEUM DONNERSMARCKÓW

5 - ogrodzenie wokół kościoła i mauzoleum

6 - aneks

7 - okno w elewacji północnej

5

6

7

8 - drzwi główne

9 - drzwi główne - fragment metalowych okuć

10 - herb Donnersmarcków w fasadzie

1. *Miejscowość*
NAKŁO

2. *Obiekt*
MAUZOLEUM DONNERSMARCKÓW

3. *Zawartość wkładki*
Zdjęcia

11 - wnętrze - w kierunku prezbiterium

12 - wnętrze - kopuła

13 - podziały wnętrza

14

- 14 - wnętrze - kopuła z latarnią
- 15 - wnętrze - mensa ołtarzowa w prezbiterium
- 16 - wnętrze - krypta

15

16

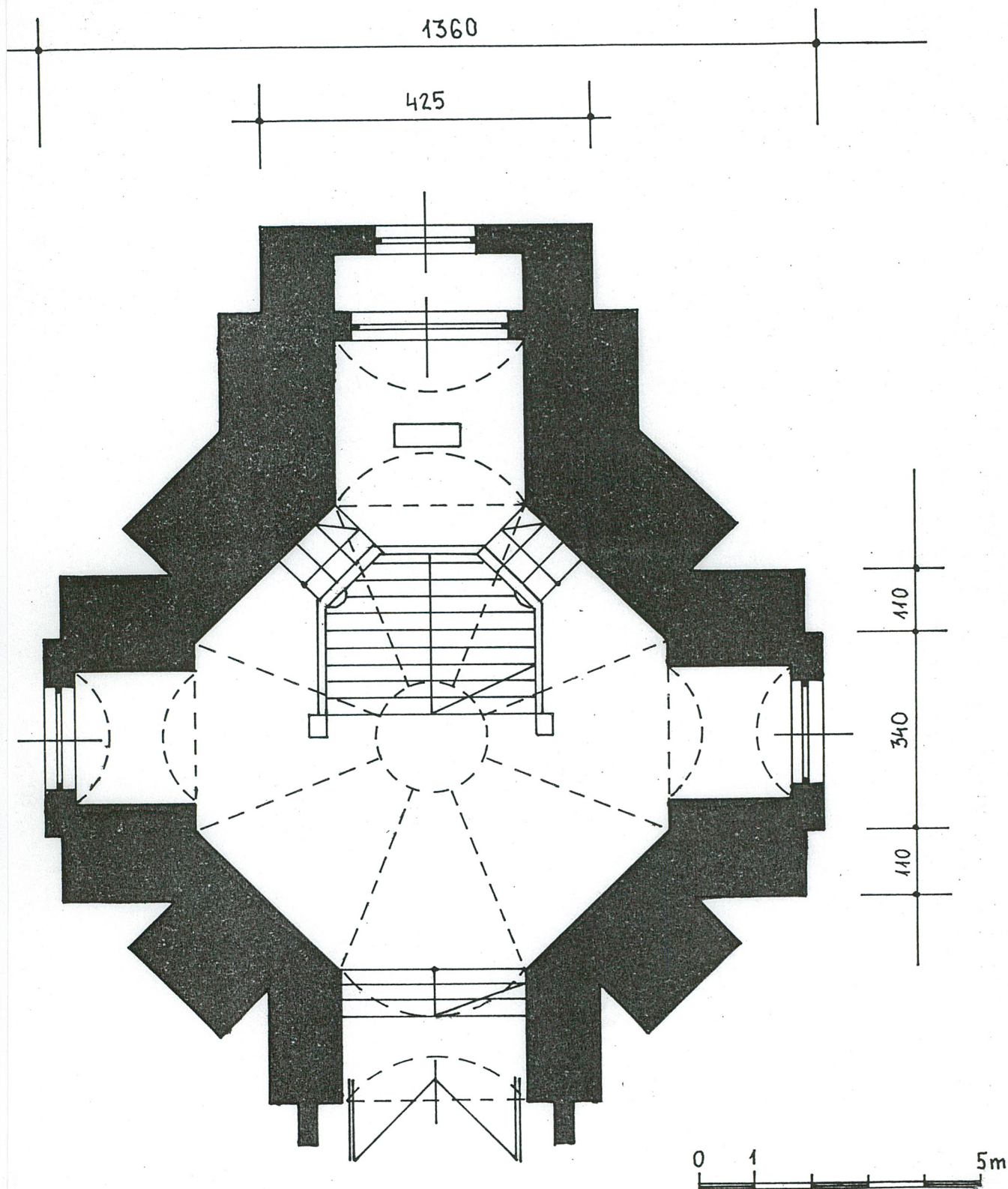
1. Miejscowość NAKŁO	2. Obiekt MAUZOLEUM DONNERSMARCKÓW	3. Zawartość wkładki Zdjęcia, rzut
--------------------------------	--	---------------------------------------

17 - wnętrze - krypta z tablicami epitafijnymi Donnersmarcków

18 - wnętrze - posadzka

19 - kandelabr przy balustradzie schodów

rzut
skala 1 : 100